

Nr 183.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juni 1945 kl. 2 em.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om anslag till
markförvärv för utvidgning av Sundsvalls luftvärns-
kårs övningsområde.*

(1:a avd.)

I en inom första kammaren av herr *G. Velander* väckt motion (I: 115) har hemställts, att riksdagen måtte till markförvärv för utvidgning av Sundsvalls luftvärnskårs övningsområde för budgetåret 1945/46 anvisa ett investeringsanslag av 125 000 kronor.

Motionären har till stöd för sitt yrkande anfört följande.

I skrivelse den 23 november 1944 har arméns fortifikationsförvaltning hos Kungl. Maj:t hemställt, att för utvidgning av Sundsvalls luftvärnskårs övningsområde måtte under investeringsanslaget till markförvärv för budgetåret 1945/46 beräknas ett belopp av 125 000 kronor.

Såvitt kunnat utrönas, har fortifikationsförvaltningens ifrågavarande hemställan av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall. Med hänsyn härtill och då skälen för ett motsatt ställningstagande måste anses synnerligen starka, har det synt mig påkallat att motionsledes bringa ärendet under riksdagens prövning.

Av handlingarna i ärendet framgår bland annat att, sedan chefen för Sundsvalls luftvärnskår föreslagit förvärv för utökning av kårens övningsområde av de mellan kårens kasernområde och ett till kåren för övningar i fälttjänst av Sundsvalls stad kostnadsfritt upplåtet skogsområde belägna stadsägorna nr 760, 761, 762 och 763, av vilka den sistnämnda tillhörde Sundsvalls stad och vore av staden till kåren upplåten på en tid av 25 år och mot en årlig avgift av 3 000 kronor, hade chefen för armén i avgivet yttrande ifrågasatt, huruvida förvärvet av stadsägorna nr 760—762 skulle vara av större värde för kåren ur övningssynpunkt, men å andra sidan ansett utredning böra verkställas, huruvida vid ett förvärv av dessa stadsägor och av å desamma befintliga byggnader en besparing kunde göras i kostnaderna för anordnande av tjänstebostäder för viss personal vid kåren genom att nämnda byggnader ianspråktoges såsom tjänstebostäder och därigenom nyuppförande av sådana kunde undvikas. Av förvaltningen sedermera verkställd utredning hade givit vid handen, att de å stadsägorna nr 760—762 befintliga byggnaderna med vissa omändrings- och reparationsarbeten skulle kunna täcka bostadsbehovet för den personal vid kåren, nämligen väbel, maskinist, eldare, husmor och biträdande husmor, för vilken bostäder skulle anordnas. Kostnaderna för inlösen av byggnaderna samt erforderliga omändrings- och reparationsarbeten beräknades till cirka 120 700 kronor, medan däremot kostnaderna för nyuppförande av motsvarande byggnader skulle belöpa sig till cirka 140 000 kronor. Sedan denna utredning tillställts chefen för armén, hade denne förklarat ett förvärv av stadsägorna böra äga rum, varvid chefen för armén hänvisat dels

till den besparing, som beräknades erhållas i kostnaderna för tjänstebostäderna, dels ock till att genom ett förvärv av stadsägorna skulle undvikas att annan för övningar värdefull mark inom kasernområdet toges i anspråk för bebyggelse. Därutöver hade chefen för armén ansett, att även stadsägan nr 763 borde förvärfvas, därest vid närmare undersökning befunnos, att det skulle ställa sig ekonomiskt mera fördelaktigt för kronan att förvärva densamma i stället för att såsom för närvarande arrendera denna stadsäga.

Vid därefter företagen värdering av stadsägorna nr 760, 761, 762 och 763, vilka i areal innehålla respektive cirka 13 000, 9 500, 2 081 och 23 000 kvadratmeter (i sistnämnda areal synes dock icke hava inräknats ett till stadsägan hörande, för vägändamål avsett markområde utefter stadsägans norra gräns), hava desamma värderats till respektive cirka 27 000, 12 000, 5 000 och 56 000 kronor. Av stadsägorna tillhöra nr 761 och 763 Sundsvalls stad och nr 760 och 762 enskilda personer. De å stadsägorna nr 760 och 762 befintliga byggnaderna hava åsatts ett värde av respektive 27 000 och 10 500 kronor. Ägarna till sistnämnda stadsägor hava avgivit till den 1 juli respektive den 1 augusti 1945 gällande anbud å försäljning av fastigheterna med å desamma befintliga byggnader för respektive 50 000 och 22 000 kronor. Med hänsyn till stadsägornas uppskattade värde av respektive (27 000 + 27 000 =) 54 000 kronor och (5 000 + 10 500 =) 15 500 kronor har det förstnämnda anbudet syntts förvaltningen vara för kronan förmånligt och det sistnämnda godtagbart. Beträffande de staden tillhöriga stadsägorna har drätselkammaren förklarat sig numera icke vilja motsätta sig en försäljning till kronan av desamma men däremot icke nämnt något försäljningspris.

I samband med värderingen har av värderingsmannen framhållits, att vid eventuellt köp av ovanberörda fastigheter enligt hans förmenande jämväl den mellan stadsägan nr 761 och Grevensbäcken belägna delen av stadsägoområdet nr 1181 tillhörigt Sundsvalls stad borde förvärfvas ävensom ett markområde av stadsägoområdena nr 1181 och nr 1093 öster om Grevensbäcken med en bredd av 30—40 meter intill stadsägorna nr 760, 762 och 763 för att möjliggöra ett utnyttjande av bäcken för eventuell dämning. Samtliga dessa områden omfatta tillhopa en areal av cirka 15 000 kvadratmeter.

Fortifikationsförvaltningens tjänstförrättande domänofficer har över den föreslagna utvidgningen avgivit yttrande, vari bland annat framhållits följande:

Vid den tidpunkt, då mark för luftvärnsskärerna skulle anskaffas, hade från militärt håll angivits, att den erforderliga arealen borde vara omkring 50 hektar. För Sundsvalls luftvärnsskårs del hade området avgränsats till omkring 35 hektar. Den intilliggande marken hade dels varit bebyggd och i enskild ägares hand (stadsägorna nr 760 och 762), dels ock omfattat staden tillhöriga stadsägorna nr 761 och 763, vilkas förvärv med äganderätt staden motsatt sig. Orsaken härtill hade angivits vara, att stadens bebyggelse utvecklade sig åt detta håll och att staden hade mycket ont om lämplig tomtmark för exploatering. Resultatet av mellan kronan och staden förda förhandlingar hade blivit, att kronan avstått från förvärvet av dessa stadsägor och i stället arrenderat stadsägan nr 763 på 25 år räknat från den 1 juni 1943 mot en årlig avgift av 3 000 kronor, varjämte luftvärnsskären fått rätt att under en tid av 15 år, räknat från den 10 februari 1943, utan avgift med vissa inskränkningar för övningsändamål disponera delar av staden tillhöriga stadsägoområdena nr 1181 och 1093. Sedan kårens kasernetablissemang numera färdigställt samt skjut- och körbanor m. m. anlagts, hade det emellertid visat sig att så stor del av kårens område hade måst tagas i anspråk för dessa ändamål, att praktiskt taget ingen för övningar användbar mark återstode. Som handövningsfält funnes endast den av kronan arrenderade stadsägan nr 763. Enär denna ur stadens

synpunkt hade stort värde såsom byggnadsmark, torde man böra räkna med att staden eventuellt komme att återtaga denna mark vid arrendetidens utgång år 1968. De av kåren disponerade delarna av stadsägoområdena nr 1181 och 1093 voro oländiga och mindre lämpliga för exercis med pjäser och fordon. Någon annan för formella övningar lämplig mark i närheten av kasernområdet funnes icke. Såsom förhållandena utvecklats syntes det därför vara angeläget att för framtiden tillförsäkra kåren dispositionsrätten till stadsägan nr 763 genom ett förvärv med äganderätt av densamma. Vid förfrågan hos drätselkammaren i Sundsvall hade denna förklarat sig numera icke vilja motsätta sig en försäljning till kronan av stadsägan nr 763 och vore även villig att till kronan överlåta den av kårchefen jämväl till förvärv föreslagna stadsägan nr 761 med därå befintliga mindre byggnader, vilka sistnämnda av domänofficeren värderats till i runt tal tillhopa 8 000 kronor. Kårchefen hade därjämte till förvärv föreslagit stadsägorna nr 760 och 762. Då de å dessa stadsägor befintliga byggnaderna hade befunnits lämpliga att omändras till bostäder åt viss personal vid kåren, varigenom nybyggnader skulle kunna undvikas och en besparing av omkring 20 000 kronor kunna vinnas, syntes jämväl ett inköp av sistnämnda båda stadsägor motiverat. Områdena mellan stadsägan nr 761 och Grevensbäcken samt öster om bäcken utgjordes till stor del av bäckslänter. Genom förvärv av äganderätt till dessa områden skulle kåren efter en upp-
dämning av bäcken kunna erhålla möjlighet att anlägga ett friluftsbad. Områdena kunde dessutom utnyttjas för övningsändamål. Enär Sundsvalls luftvärnsskår onekligen hade blivit missgynnad med avseende å tillgången till övningsterräng och de hittillsvarande utbildningsförhållandena icke tillfredsställt kårens behov, ansåge domänofficeren, att samtliga de av kårchefen föreslagna stadsägorna nr 760—763 borde förvärvas liksom även områdena vid Grevensbäcken.

Domänofficeren har beräknat kostnaderna för markförvärvet på följande sätt:

Stadsägan nr 760 (markpris)	27 000
» » 761 (mark 12 000, hus 8 000)	20 000
» » 762 (markpris)	5 000
» » 763 »	56 000
delar av stadsägoområdena nr 1181 och 1093	1 500
reserv för frivillig uppgörelse eller expropriation	12 500
expropriationskostnader m. m.	3 000
<hr/>	
Summa Kronor 125 000	

I sin ovan återopade skrivelse har fortifikationsförvaltningen för egen del slutligen anför:

Förvaltningen ansåge, att den i ärendet förebragta utredningen styrkt behovet av förvärv för luftvärnsskårens räkning av i första hand stadsägorna nr 760, 761 och 762 med därå uppförda byggnader för tillgodoseende av behov av tjänstebostäder för viss personal vid kåren samt för förhindrande av stadsägornas exploatering. Medel för förvärv av byggnaderna å stadsägorna nr 760 och 762 kunde bestridas av medel, som av riksdagen ställts till förfogande för tillbyggnad av luftvärnsskårens etablissement däribland nybyggnad av tjänstebostäder. På grund av stadsägans nr 763 belägenhet mellan kronan tillhörig och av Sundsvalls stad till kronan utan ersättning intill år 1958 upplåten mark samt denna stadsägas betydelse såsom övningsterräng för luftvärnsskåren ansåge förvaltningen önskvärt, att även denna mark förvärvades med äganderätt av kronan för kårens räkning. Kronan syntes därvid icke lämpligen böra förvärva större del av stadsägan än det nu arrenderade området av omkring 23 000

kvadratmeter, det vill säga hela stadsägan med undantag av en såsom vägmärk reserverad, cirka 12 meter bred markremsa i norr, gränsande intill stadsägorna nr 764 och 809. Förvaltningen funne jämväl lämpligt, att i samband härmed markområdena utmed Grevensbäcken av kronan förvärvades. Oaktat att Sundsvalls stad vid gjord förfrågan numera förklarat sig villig att till kronan försälja stadsägorna nr 761 och 763, torde det vara ovisst, huruvida frivillig, för kronan godtagbar överenskommelse härutinnan komme att kunna träffas eller expropriationsförfarande behöva tillgripas. På grund härav syntes till grund för förevarande markförvärv i dess helhet böra läggas den av förvaltningens tjänstförrättande domänofficer uppgjorda kostnadsberäkningen, vari inräknats bland annat medel för expropriationskostnader och mot vilken förvaltningen icke funnit något att erinra.

Ostridigt torde vara, att de markområden, som nu stå till Sundsvalls luftvärnsskårs förfogande, äro, med hänsyn till angelägenheten av att där avsedda övningar skola kunna bedrivas på mest rationella och effektiva sätt, otillräckliga. Ett förvärvande för kårens räkning av stadsägorna nr 760—762 skulle därför vara ägnat att i avsevärd utsträckning tillgodose behovet av vidgad övningsterräng. Förefintliga byggnader skulle ock komma till god användning för bostadsändamål. Det ligger i sakens natur, att civil bebyggelse i centrum av eller inom det av kåren disponerade området måste framstå såsom mycket otillfredsställande. Dessa stadsägor i enskild ägo medföra jämväl möjlighet till en icke alltid önskvärd insyn, samtidigt som de utgöra ett hinder för förflyttningar mellan olika övningsområden. Det tillfälle, som nu föreligger för förvärv av de i enskild ägo befintliga stadsägorna, bör med hänsyn till det anförda utan dröjsmål begagnas. På något längre sikt är ett sådant förvärv ofrånkomligt. Det är emellertid icke sannolikt att priset i en framtid kommer att ställa sig lägre. Motsatsen är att räkna med. Med Sundsvalls stad synes även på skäl, som förut antytts, böra träffas överenskommelse om förvärv med äganderätt av stadsägorna nr 761 och 763 samt av i det föregående omförmälda andelar eller områden av stadsägorna nr 1093 och 1181. Det förtjänar erinras, att alla, som yttrat sig i ärendet, hava tillstyrkt förvärv i sålunda angiven omfattning.

Att vad jag här tagit sikte på är av starka sakskäl motiverat torde bäst kunna bedömas vid ett besök på platsen. Önskvärt är sålunda, att förhinnande av en ingående samt fullt objektiv prövning av förevarande angelägenhet statsutskottets första avdelning, som väl närmast eller först kommer att syssla därmed, i samband med utskottsbehandlingen gör ett besök på platsen.

Utskottet.

Motionärens yrkande innebär, att staten borde för Sundsvalls luftvärnsskårs räkning förvärva stadsägorna nr 760, 761, 762 och 763 jämte därå befintliga byggnader samt delar av stadsägoområdena nr 1181 och 1093. Enligt motionen uppskattas nämnda stadsägor och stadsägodelars storlek till sammanlagt 62 580 m² men lärer enligt vad utskottet under hand inhämtat utgöra 62 780 m².

Vid besök, som utskottet avlagt vid luftvärnsskåren, har utskottet kommit till den bestämda uppfattningen, att kåren är i behov av ytterligare övningsområde för att övningar skola kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Vidare har utskottet övertygat sig om att de områden, som i motionen föreslås skola inköpas, äro särskilt lämpade att tillgodose detta behov. Vad särskilt beträffar stadsägan nr 763, vilken nu av kronan arrenderas för kårens räkning, har det syntes utskottet som om med hänsyn till arrendesummans storlek — 3 000 kronor för år — ett köp komme att på längre sikt ställa sig mindre kostsamt för kronan. Vidare torde uppmärksammas, att såsom av arméns fortifika-

tionsförvaltning framhållits, verkställd utredning givit vid handen, att de å stadsägorna nr 760—762 befintliga byggnaderna skulle med vissa omändrings- och reparationsarbeten kunna täcka bostadsbehovet för viss personal vid kåren. Kostnaderna för inlösen av dessa byggnader samt erforderliga omändrings- och reparationsarbeten hava av fortifikationsförvaltningen beräknats till cirka 120 700 kronor, medan däremot kostnaderna för nyuppförande av motsvarande byggnader skulle belöpa sig till cirka 140 000 kronor.

Kostnaderna för markförvärvet, inberäknat förefintliga byggnader å stadsägorna nr 761, hava i motionen beräknats till i runt tal 125 000 kronor. Å stadsägorna nr 760 och 762 uppförda byggnader hava åsatts ett värde av respektive 27 000 kronor och 10 500 kronor.

Då ett inköp av ovannämnda områden skulle vara ägnat att tillgodose ett angeläget behov för luftvärnsskåren av vidgad övningsterräng, varjämte förefintliga byggnader skulle komma till god användning för bostadsändamål, finner utskottet lämpligt, att dylikt förvärv sker i ovan angiven omfattning. Utskottet föreslår därför, att Kungl. Maj:t låter verkställa utredning rörande härav föranledda kostnader och snarast möjligt för riksdagen framlägger de medelsäskanden, som erfordras för förvärvens genomförande. Med hänsyn härtill kan utskottet i detta sammanhang icke tillstyrka motionärens yrkande, att medel nu anvisas för ändamålet.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av motionen I:115 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande kostnaderna för förvärv av ovan angivna områden och byggnader samt för riksdagen framlägga de medelsäskanden, som erfordras för förvärvens genomförande.

Stockholm den 8 juni 1945.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 181.
